

Зів'яле листя : лірична драма

Іван Франко

ОЗНАЙОМЧИЙ ФРАГМЕНТ

© Видавництво «Богдан». Усі права застережено.

Фрагмент надано для ознайомлення. Повна книжка — nashaknyga.com.ua

Передмова

Герой отсих віршів той, що в них виявляє своє «я», небіжчик. Був се чоловік слабої волі та буйної фантазії, з глибоким чуттям, та мало спосібний до практичного життя.

Доля звичайно кепкує над такими людьми. Здається, що сил, спосібності, охоти до праці у них багато, а проте вони ніколи нічого путнього не зроблять, ні на що велике не зважуться, нічого в житті не доб'ються. Самі їх пориви не видні для постороннього ока, хоч безмірно болючі для них самих. Оттим-то, вичерпавши сили в таких поривах, вони звичайно застрягають десь у якімсь темнім куті суспільного життя і токанять день поза день, заважають собі й другим. Герой отсих віршів скінчив трохи щасливіше: раз у своїм житті здобувся на рішучий крок і пустив собі кульку в лоб.

Причина сеї несподіваної рішучості нікому не була звісна, бо наш бідний приятель не мав звичаю нікому говорити про свою особу, про свої плани, надії або терпіння. Тільки в кілька місяців по його смерті випадком дістався мені в руки його дневник – пом'ятий та поплямлений зшиток, писаний прихапцем, ночами. Я неохітно взявся читати його і довго мучився, поки дочитав до кінця. Дневник писаний був безладно; були се переважно ліричні оклики, зітхання, прокляття та бичування себе самого, а оповідання про факти дуже мало. Я вирозумів лиш стільки, що небіжчик влюбився був у якусь панночку, дістав від неї коша (видно, розумна панночка була, знала, який муж їй непотрібний), а потім мучився своєю любов'ю довгі літа, поки його улюблена не вийшла заміж. Тоді він покінчив з собою.

Виміркувавши отсю фактичну основу дневника, я почав уважніше прочитувати поодинокі його частини. Багато там було недотепної мазанини, багато немудрого філософування та незрозумілих докорів, – та серед тої половини попадалися місця, повні сили і виразу безпосереднього чуття, місця такі, в котрих мій

покійний приятель, хоч загалом не сильний у прозі, видобував із своєї душі правдиво поетичні тони. Отсі місця робили на мене сильне враження. Вдумуючися в ситуацію, в духовий настрій автора дневника, я пробував передати ті місця віршованою мовою і пускаю їх отсе в світ.

Пощо? Чи варто було трудитися, щоб пустити в світ пару жмуктів зів'ялого листя, вкинути в круговорот нашого сучасного життя кілька крапель, затросних песимізмом, а радше безнадійністю, розпукою та безрадністю? У нас і без того сього добра так багато! Та хто його знає, – думалось мені, – може, се горе таке, як віспа, котру лічиться вщиплюванням віспи? Може, образ мук і горя хорої душі вздоровить деяку хору душу в нашій суспільності? Мені пригадався Гетевий Вертер, і пригадалися ті слова, які Гете написав на екземплярі сеї своєї книги, посылаючи її одному своєму знайомому. З тими словами і я подаю отсі вірші нашому молодому поколінню:

Sei ein Mann und folge mir nicht nach! 1

Перший жмуток (1886–1893)

Переднє слово до другого видання

Чотирнадцять літ після появи «Зів'ялого листя» запотребилося друге видання сеї збірки ліричних пісень, найсуб'єктивніших із усіх, які появилися у нас від часу автобіографічних поезій Шевченка, та при тім найбільш об'єктивних у способі малювання складного людського чуття. Не можу сказати, щоб тодішня літературна критика гаразд зрозуміла інтенції та характер моєї збірки. Найпросторіше писання про неї Василя Щурата в «Зорі» силкувалося осудити її як прояв зовсім зайвого у нас песимізму. Не тільки сам я, але – се стало мені відомо зараз тоді – також значна часть публіки зовсім інакше зро зуміла ті поезії, і я надіюся, що й теперішнє покоління знайде в них не одно таке, що відгукнеться в його душі зовсім не песимістичними тонами.

Пускаючи до друку се друге видання, я, де можна, поробив
язикові поправки, хоч се не скрізь було можливе. Не потребую,
здається, додавати, що прозова передмова до першого видання, яка
й тут друкується без зміни, також не більше, як літературна фікція.
Давати ключ до пояснення поодиноких із тих віршів не бачу
потреби; мені здається, що й без автобіографічного ключа вони
мають самостійне літературне значення.

Львів, дня 10 падолиста 1910

I.

По довгім, важкім отупінню
Знов тріскає хвиля пісень,
Неначе з-під попелу разом
Яз и ками блимне огонь.
Що щастям, спокоєм здавалось,
Те попелу тепла верства;
Під нею жаги і любові
Не згасла ще іскра жива.
Не згасла ще, тліла, ятрилась
Помимо сліз моїх роси;
Та вітер повіяв і попіл розвіяв —
Тепер ти огонь той згаси!
Ні, годі! Не буду гасити!
Най бухає грішний огонь!
І серце най рветься, та вільно най ллється
Бурливая хвиля пісень!

II.

Не знаю, що мене до тебе тягне,
Чим вчарувала ти мене, що все,
Коли погляну на твоє лице,
Чогось мов щастя й волі серце прагне
І в груді щось метушиться, немов

Давно забута згадка піль зелених,
Весни і цвітів, – молода любов
З обійм виходить гробових, студених.
Себе я чую сильним і свобідним,
Мов той, що вирвався з тюрми на світ;
Таким веселим, щирим і лагідним,
Яким я був за давніх, давніх літ.
І, попри тебе йдучи, я дрижу,
Як перед злою не дрижав судьбою;
В твоє лице тривожно так гляджу, –
Здаєсь, ось-ось би впав перед тобою.
Якби ти слово прорекла мені,
Я б був щасливий, наче цар могучий,

• • •

Далі — у повній книжці «Зів'яле листя : лірична драма».
nashaknyga.com.ua